

ЭКОЛОГИК XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA DAVLATNING ROLI (KANADA MISOLIDA)

*Qo'qon Universiteti o'qtuvchisi
Jo'rayev Umidjon Shuxratjon o'g'li
Umidjonjuraev09@gmail.com*

Annotatsiya: Ekologik xavfsizlikni ta'minlashda davlatning roli barqaror global farovonlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Keng tabiiy resurslarga ega va atrof-muhitni muhofaza qilish majburiyatiga ega bo'lgan Kanada ekologik xavfsizlikni ta'minlashda muhim va keng qamrovli rol o'ynaydi. Bu nutqda davlatning ekologik xavfsizlikdagi rolining qonunchilik asoslaridan tortib moliyaviy investitsiyalar va hamkorlik tashabbuslarigacha bo'lgan turli qirralari ko'rib chiqiladi. Muhokama Kanadaning emissiyasiz fyucherslarga erishish yo'lidagi faol pozitsiyasini ta'kidlaydi, masalan, Net-Nol Emissiyalar uchun javobgarlik to'g'risidagi qonun. Bundan tashqari, Net-Zero Accelerator dasturi kabi toza texnologiyalar va tashabbuslarga katta moliyaviy ajratmalar davlatning innovatsiyalar va atrof-muhitni boshqarishga sodiqligini anglatadi. Xulosa barqaror rivojlanish uchun iqtisodiy va ekologik mulohazalar uyg'unlashgan muvozanatli yondashuv zarurligiga urg'u beradi.

Kalit so'zlar: Ekologik xavfsizlik, Net-Nol Emissiya, Moliyaviy majburiyatlar, innovatsiyalar, CCUS va NCSF.

Qonunchilik asoslari: Davlatning ekologik xavfsizlikni ta'minlashdagi roli zahirida mustahkam qonunchilik bazasini yaratish yotadi. 2021-yilda qabul qilingan Kanadaning Net-Nol Emissiyalar uchun javobgarlik to'g'risidagi qonuni o'z yondashuvida yangilikdir. Ushbu qonunchilik nafaqat 2030 yilga (2005 yil darajasidan 40-45 foizga past) emissiyalarni qisqartirish va 2050 yilga borib aniq nolga teng emissiyalarni kamaytirish bo'yicha aniq maqsadlarni belgilabgina qolmay, balki hukumatga aniq nolga erishish yo'lini rejalashtirish, hisobot berish va kursni to'g'rilash majburiyatini yuklaydi. Qonunchilik bazasi ekologik xavfsizlik nafaqat maqsad, balki qonuniy majburiy majburiyat ekanligini ta'minlab, mas'uliyat uchun mustahkam asos yaratadi.

Bundan tashqari, qonunchilik landshafti muayyan ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi. Kanadaning atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonuniga kiritilgan so'nggi o'zgartirishlar, shu jumladan 1-ildavaga "plastmassadan tayyorlangan buyumlar" qo'shilishi shtatning plastik ifloslanishiga qarshi kurashish majburiyatini ta'kidlaydi. Ushbu qonunchilik choralari davlatning yuzaga kelayotgan ekologik tahdidlarni aniqlash va bartaraf etishda faol rolini ko'rsatadi.

Moliyaviy majburiyatlar va toza texnologiyalar: Davlatning ekologik xavfsizlikka intilishi katta moliyaviy investitsiyalar orqali yanada yaqqol namoyon bo'lmoqda. Kanada barqaror kelajakka o'tish innovatsion yechimlar uchun katta yordam talab qilishini tan oladi. Korporativ sof texnologiya solig'ining 50% ga kamayishi hukumatning biznesni toza texnologiyalarni qo'llashda qo'llab-quvvatlashga sodiqligidan dalolat beradi. Ushbu moliyaviy rag'batlantirish nafaqat innovatsiyalarni rag'batlantiradi, balki gullab-yashnayotgan toza texnologiya sektorini yaratishga, yaxshi maoshli ish o'rinlarini yaratishga va iqtisodiy o'sishga yordam beradi.

Net-Zero Accelerator Jamg'armasi davlat sanoat transformatsiyasini faol ravishda boshqaradigan yana bir asosiy moliyaviy vositadir. Katta emitentlar bilan dekarbonizatsiya loyihalarini tezlashtirish, toza texnologiyalarni kengaytirish va tarmoqlar bo'ylab sanoat transformatsiyasini tezlashtirish uchun mablag' ajratish orqali hukumat Kanada sanoatining nol va kam uglerodli mahsulotlar ishlab chiqarishda raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Ushbu tashabbus innovatsiyalarni rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va sanoatni barqaror amaliyot uchun global talablarga moslashtirish uchun juda muhimdir.

Toza yoqilg'i va vodorod strategiyasi: Toza yoqilg'iga o'tish ekologik xavfsizlikning asosi bo'lib, davlat bu siljishni boshqarishda birinchi o'rinda turadi. Kanada uchun vodorod strategiyasi va 1,5 milliard dollarlik toza yoqilg'i jamg'armasi Kanadani global talablarga mos keladigan toza yoqilg'i ishlab chiqaruvchisi sifatida belgilaydi. Toza vodorod inshooti kabi loyihalarda faol ishtirok etib, kam uglerodli va nol emissiyali yoqilg'ilarni ishlab chiqarish va tarqatishni qo'llab-quvvatlash orqali davlat energiya landshaftini diversifikatsiya qilish va uglerod izini kamaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Uglerodni ushlash, ishlatish va saqlash (CCUS): Uglerod chiqindilarini hal qilish ekologik xavfsizlikning muhim jihati bo'lib, davlat sezilarli ta'sir ko'rsatadigan ilg'or texnologiyalar bilan faol shug'ullanadi. CCUS loyihalari uchun investitsiya soliq imtiyozini joriy etish va tadqiqot, ishlanmalar va namoyishlar uchun 319 million dollar ajratish majburiyati davlatning uglerodni ushlash texnologiyalariga sodiqligini ta'kidlaydi. Alberta-Kanada CCUS Boshqaruv Qo'mitasi kabi tashabbuslarda ishtirok etish orqali hukumat Kanadaning o'sib borayotgan CCUS sanoatida global miqyosda raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi va issiqxona gazlari emissiyasini global darajada kamaytirishga hissa qo'shadi.

Qishloq xo'jaligi yechimlari: Agrar sektorning ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyatini e'tirof etgan holda, davlat maqsadli tashabbuslarni amalga oshirdi. 165,7 million dollarlik qishloq xo'jaligida toza texnologiyalar dasturi fermerlarni toza texnologiyalarni o'zlashtirishda qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu moliyalashtirish issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytiradigan va raqobatbardoshlikni oshiradigan loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi, masalan,

toza energiyaga o'tish va samarali don quritgichlarini qabul qilish. Davlatning qishloq xo'jaligi amaliyotini ekologik maqsadlarga moslashtirishdagi ishtiroki hayotiy muhim sektorning kengroq barqarorlik kun tartibiga faol hissa qo'shishini ta'minlaydi.

Muhim minerallar va ilg'or texnologiyalar: Kanadaning muhim foydali qazilmalarga bo'lgan sodiqligi davlatning toza iqtisodiyotda ushbu resurslarga bo'lgan talabni qondirishda uzoqni ko'zlaganligini aks ettiradi. Tadqiqot va ishlanmalar uchun mablag' ajratish, Kritik Batareya Minerallari Mukammallik Markazini yaratish va Kanadaning muhim minerallar ro'yxatini chiqarish orqali davlat Kanadani toza va ilg'or texnologiyalar uchun global yetkazib beruvchi sifatida joylashtiradi. Ushbu tashabbus nafaqat iqtisodiy masalalarni ko'rib chiqadi, balki muhim foydali qazilmalarni qazib olish va qayta ishlashni ekologik standartlarga muvofiqligini ta'minlaydi va mamlakatning umumiy ekologik xavfsizligiga hissa qo'shadi.

O'tish davridagi ishchilarni qo'llab-quvvatlash: Kam uglerodli iqtisodiyotga adolatli o'tish ishchi kuchini qo'llab-quvvatlashni talab qiladi va davlat bu jihatni faol ravishda hal qilmoqda. Taklif etilayotgan 55 million dollarlik Jamiyat ishchi kuchini rivojlantirish dasturi va yangi ish imkoniyatlarini yaratish uchun 2 milliard dollarlik sarmoya kabi tashabbuslar davlatning o'tish davridagi tarmoqlardagi ishchilarni qo'llab-quvvatlashga sodiqligini ko'rsatadi. Hukumat adolatli o'tish davri qonunchiligi va dasturlariga e'tibor qaratib, ishchilarning kam uglerodli iqtisodiyotga muammosiz o'tish uchun zarur bo'lgan malaka va yordamga ega bo'lishini ta'minlaydi.

Atrof-muhit bo'yicha hisobot va standartlar: Davlat iqlim xavfini qaror qabul qilish jarayonlariga kiritishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Barqaror Moliya Harakat Kengashi va yashil obligatsiyalar chiqarish kabi tashabbuslar hukumatning yanada qat'iy hisobot standartlari va barqaror moliyaviy amaliyotga sodiqligini ko'rsatadi. Tabiat bilan bog'liq moliyaviy ma'lumotlarni oshkor qilish bo'yicha ishchi guruh kabi xalqaro hamkorlikda faol ishtirok etib, davlat iqlim bilan bog'liq xavf va imkoniyatlar to'g'risida standartlashtirilgan hisobot berish bo'yicha global sa'y-harakatlarga hissa qo'shadi. Ushbu proaktiv yondashuv nafaqat shaffoflikni oshiradi, balki Kanadani atrof-muhitni moliyalashtirish sohasidagi mas'uliyatli global aktyor sifatida ham ko'rsatadi.

Tabiatga asoslangan yechimlar: Tabiatga asoslangan iqlim echimlarining kuchini tan olgan holda, davlat Tabiiy iqlim yechimlari jamg'armasini (NCSF) tashkil etdi. Kelgusi o'n yil ichida 4 milliard dollar sarmoya kiritish orqali jamg'arma 2 milliard daraxt ekish, ekotizimlarni tiklash va chiqindilarni kamaytirishga hissa qo'shishni maqsad qilgan. Davlat emissiyalarni maksimal darajada qisqartirish va biologik xilma-xillik maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha dasturlar bo'yicha maslahat berishda mutaxassislarni faol jalb qiladi. Ushbu tashabbus nafaqat iqlim o'zgarishiga qarshi kurashadi, balki biologik xilma-xillik va ekotizim barqarorligini rag'batlantiradi va mamlakatning umumiy ekologik xavfsizligiga hissa qo'shadi.

Muhofaza etiladigan hududlar va muhofaza qilish: Davlatning quruqlik va okeanlarni muhofaza qilishga intilishi katta mablag' ajratilishida yaqqol namoyon bo'ladi. Kanadaning qo'shimcha 1 million km² erini himoya qilish uchun 5 yil davomida 2,3 milliard dollarlik tarixiy investitsiyalar tabiatni muhofaza qilish maqsadlariga erishishga bag'ishlanganligini ko'rsatadi. Mahalliy aholi muhofaza qilinadigan va qo'riqlanadigan hududlarni (IPCAs) qo'llab-quvvatlash va okeanlarni muhofaza qilishga sarmoya kiritish orqali davlat biologik xilma-xillikni saqlash va ekotizimlarni saqlashga hissa qo'shadi. Ushbu majburiyat tabiiy resurslarni saqlash va barqaror boshqarish bo'yicha global sa'y-harakatlar bilan uyg'unlashib, chegaralardan tashqariga chiqadi.

Plastmassa ifloslanishiga qarshi kurash: Plastmassa ifloslanishining muhim muammosini hal qilishda davlat qonunchilik choralari va moliyaviy majburiyatlarni oldi. Kanada atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunining 1-ilovasiga "plastmassadan tayyorlangan buyumlar" ni qo'shish qonunchilikda oldinga qadamdir. Ghost Gear fondiga 10 million dollar sarmoya kiritish kabi moliyaviy majburiyatlar hukumatning plastik chiqindilarning atrof-muhitga ta'siriga qarshi kurashish majburiyatini yana bir bor ta'kidlaydi. Ushbu ko'p qirrali yondashuv ekologik xavfsizlik bo'yicha keng qamrovli strategiyani ta'minlaydigan plastik mahsulotlarning ishlab chiqarishdan tortib to'utilizatsiya qilishgacha bo'lgan butun hayot aylanishiga qaratilgan.

Xulosa qilib aytganda, Kanadaning iqlim va barqarorlik tashabbuslari kontekstida ekologik xavfsizlikni ta'minlashda davlatning roli keng, ko'p o'lchovli va keng qamrovli. Hukumat qonunchilik asoslari, moliyaviy investitsiyalar va hamkorlikdagi sa'y-harakatlar orqali mamlakatning farovon kelajagiga yo'lni faol ravishda shakllantirmoqda va global ekologik barqarorlik maqsadlariga hissa qo'shadi. Davlatning innovatsiyalarga iqtisodiyot hamda ekologiyani ortasidagi balansni yaxshi ushlashi kerak,

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turanboyev, B., & Musabekov, S. (2023). Digital Transformation of Tax Systems. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 1(11-12).
2. Qodirjon o'g'li, B. T., & Nazarali o'g'li, M. S. (2023). FISCAL POLICY AS THE PRIMARY TOOL TO AFFECT THE STRENGTH OF THE CAPITAL MARKETS. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 8, 32-35.
3. Nazarali o'g'li, M. S. (2023). ROSSIYA-UKRAINA MOJAROSINING YEVROPA ITTIFOQINING IQTISODIY SIYOSATIGA IQTISODIY TA'SIRLARI FISKAL QO'LLAB-QUVVATLASH VA PUL MONITORINGINI O'Z ICHIGA OLGAN HOLDA. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 6(6), 438-444.

4. Musabekov, S. (2023). O'ZBEKISTON XUDUDIDA FAOILIYAT OLIB BORAYOTGAN XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR DUCH KELADIGAN ASOSIY MUAMMOLAR. Бюллетень студентов нового Узбекистана, 1(7), 17-20.
5. Musabekov, S. (2023). PUL-KREDIT SIYASATINING IQTISODIYOTI UCHUN IQTISODIY SAMARASI VA UNING IQTISODIYOTDAGI O'RN. Центральноазиатский журнал образования и инноваций, 2(7), 37-42.
6. Musabekov, S. (2023). JAHON SAVDO TASHKILOTI VA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINI QO'SHILISH SABABLARI VA OQIBATLARI. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(7), 15-18.
7. Sherali, M. (2023). ROSSIYA-UKRAINA MOJAROSINING IQTISODIY HARAJATLARI. PEDAGOG, 6(6), 588-594.
8. Nazarali o'g'li, M. S. (2023). SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES (SMES) IN ASIAN NATIONS CAN BENEFIT FROM FINTECH'S EFFICIENT SOLUTIONS. World Economics and Finance Bulletin, 23, 122-124.
9. Nazarali o'g'li, M. S., & Farhod o'g'li, X. B. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING INVESTITSIYA SIYOSATI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 261-264.
10. Nazarali o'g'li, M. S., & Farhod o'g'li, X. B. (2023). O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES RIVOJLANISH TENDENSIYASI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 258-260.
11. Nazarali, M. S. (2023). GOOGLE HRM FUNKSIYALARI HODIMLARGA QOYGAN TALABLARI VA YARATGAM SHAROITLARI HRM DAGI ISHLARINING TAXLILI. Innovations in Technology and Science Education, 2(8), 1422-1431.
12. Nazarali, M. S. (2023). YASHIL IQTISODIYOTNING IJTIMOIIY O'LCHOVLARI.